

Povijesni pregled vođenja i upravljanja u hrvatskom školstvu i školama

Munjiza, Emerik; Dubovicki, Snježana

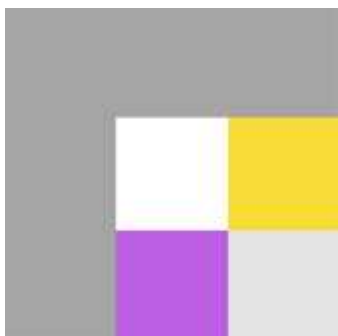
Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2022**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:256372>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

**FAKULTET ZA ODGOJNE
I OBRAZOVNE ZNANOSTI**

EMERIK MUNJIZA
SNJEŽANA DUBOVICKI

POVIJESNI PREGLED
VOĐENJA I UPRAVLJANJA
U HRVATSKOM ŠKOLSTVU
I ŠKOLAMA

Osijek, 2022.

Izdavač:

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Republika Hrvatska

Za izdavača:

prof. dr. sc. Damir Matanović

Autori:

izv. prof. dr. sc. Emerik Munjiza
izv. prof. dr. sc. Snježana Dubovicki

Recenzenti:

prof. dr. sc. Igor Radeka, Odsjek za pedagogiju, Sveučilište u Zadru
izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Lektor i korektor: izv. prof. dr. sc. Snježana Dubovicki

Naslovnica: izv. prof. art. Goran Kujundžić

UDK: Josipa Zetović

Priprema za tisak i tisak: Studio HS internet d.o.o., Osijek

Naklada: 300

Osijek, kolovoz 2022.

ISBN 978-953-8371-06-6

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pod brojem

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Suglasnost za izdavanje ove znanstvene monografije donio je Senat Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na 8. sjednici održanoj 29. lipnja 2022. godine pod brojem 15/22.

EMERIK MUNJIZA
SNJEŽANA DUBOVICKI

POVIJESNI PREGLED
VOĐENJA I UPRAVLJANJA
U HRVATSKOM ŠKOLSTVU
I ŠKOLAMA

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	7
UVOD.....	9
1. METODOLOŠKI OKVIR.....	15
1. 1. Istraživački problem i istraživačka pitanja	15
1. 2. Izvori, metode, postupci i instrumenti	16
1. DIO - RAZDOBLJE RANOG GRAĐANSKOG DRUŠTVA.....	20
2. UPRAVLJANJE I NADZOR U HRVATSKOM ŠKOLSTVU U AUSTRIJSKOM CARSTVU	21
2. 1. Upravljanje i nadzor u hrvatskom školstvu od Općeg školskog reda 1774. godine do uvođenja školske obveznosti 1874. (1871.) godine.....	21
2. 2. Upravljanje i nadzor u hrvatskom školstvu nakon uvođenja školske obveznosti.....	24
3. UPRAVLJANJE I NADZOR U HRVATSKOM ŠKOLSTVU U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI	37
2. DIO - RAZDOBLJE SOCIJALISTIČKOG DRUŠTVA	46
4. UPRAVLJANJE, RUKOVOĐENJE I NADZOR U ŠKOLSTVU SOCIJALISTIČKE REPUBLIKE HRVATSKE	47
4. 1. Teritorijalno-politički ustroj.....	47
4. 2. Društveno organizirana nadležnost nad školskim sustavom i školama.....	48
4. 3. Podruštvljenje odgoja-samoupravno i interesno povezivanje školstva u SRH	55
4. 4. Školski sustavi u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj	60
5. UPRAVLJANJE ŠKOLOM KAO ODGOJNO-OBRAZOVNOM USTANOVOM.....	67
5. 1. Općenito o školskom upravljanju.....	67
5. 2. Upravljanje i samoupravljanje školom.....	68

5. 3.	Školski organi uprave i samouprave.....	71
5. 3. 1.	Zbor radnika.....	71
5. 3. 2.	Školski odbor.....	75
5. 3. 3.	Savjet škole.....	76
5. 3. 4.	Upravni odbor, savjet i radnički savjet.....	78
5. 4.	Stručni organi upravljanja.....	81
5. 4. 1.	Nastavničko vijeće.....	81
5. 4. 2.	Razredna vijeća.....	85
5. 4. 3.	Razrednik.....	87
5. 5.	Učenički oblici upravljanja i samoupravljanja.....	98
5. 5. 1.	Zajednica učenika škole.....	100
5. 5. 2.	Učeničke organizacije.....	103
5. 5. 3.	Učenička društva.....	108
5. 6.	Zajednica doma i škole.....	112
6.	RUKOVOĐENJE ŠKOLOM KAO ODGOJNO-OBRAZOVNOM USTANOVOM.....	115
6. 1.	Direktor škole kao upravitelj i rukovoditelj.....	119
6. 1. 1.	Izborna procedura imenovanja, biranja direktora škole.....	119
6. 1. 2.	Nadležnosti direktora škole.....	121
6. 2.	Ličnost direktora i njegov društveni položaj.....	133
6. 3.	Nadzorna funkcija direktora škole.....	134
3.	DIO - RAZDOBLJE RAZVIJENOG GRAĐANSKOG DRUŠTVA.....	142
7.	UPRAVLJANJE, RUKOVOĐENJE I NADZOR U ŠKOLSTVU I ŠKOLAMA REPUBLIKE HRVATSKE.....	143
7. 1.	Upravno-teritorijalno ustrojstvo u Republici Hrvatskoj.....	143
7. 2.	Školski sustav u Republici Hrvatskoj i njegove karakteristike.....	144
7. 3.	Vanjski oblici upravljanja i nadzora.....	150
7. 3. 1.	Ministarstvo prosvjete i kulture i njegovo ustrojstvo.....	150
7. 3. 2.	Upravno-inspekcijski nadzor.....	156
7. 3. 3.	Stručno-pedagoški nadzor.....	158

7. 3. 4. Financijska nadležnost i kontrola.....	161
7.4. Upravljanje, rukovođenje i nadzor u školi kao odgojno-obrazovnoj ustanovi	163
7. 4. 1. Školski odbor	164
7. 4. 2. Vijeće roditelja	167
7. 4. 3. Skup radnika.....	168
7. 4. 4. Učenička samouprava.....	169
7. 4. 5. Stručni organi upravljanja	171
7. 4. 5. 1. Učiteljsko vijeće.....	171
7. 4. 5. 2. Razredno vijeće	173
7. 4. 5. 3. Razrednik.....	174
7. 4. 6. Ravnatelj.....	175
7. 4. 6. 1. Uvjeti za izbor ravnatelja	182
7. 4. 6. 2. Sastav organa koji sudjeluju u izbornoj proceduri ravnatelja.....	184
7. 4. 6. 3. Izborna procedura	184
8. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	189
9. RJEČNIK.....	194
10. BIBLIOGRAFIJA	202
10.1. Izvorna i objavljena građa.....	203
10.2. Literatura.....	208
9. PRILOZI	218
11.1. Popis crteža.....	219
11.2. Popis slika.....	220
11.3. Popis tablica.....	220
11.4. Popis priloga	221

PREDGOVOR

U uvjetima kontinuiranih promjena koje su prisutne u društvenim, socijalnim, kulturnim, političkim, globalnim, nacionalnim, tehnološkim, znanstvenim i osobnim odrednicama, škola i školstvo zauzimaju posebno mjesto. Promjene u školi i školstvu ogledaju se kroz prizmu svih navedenih događanja.

Navedene se promjene danas u društvu različito interpretiraju u kontekstu škole, a obrazovanju se ponekad daju nadnaravna svojstva, smatrajući ga panacejom za sve. No, znamo da tomu nije tako. Također, vodeći se svjetskim primjerima proučavanja i istraživanja povijesnih fenomena, pomažemo si u planiraju novih izazova. Poučeni poviješću, stvaramo preduvjete za unapređenje i rast svega onoga što se kroz povijest pokazalo manjkavim.

Ova znanstvena monografija se bavi poviješću hrvatskoga školstva i pedagogije iz konteksta vođenja i upravljanja. S obzirom na različita povijesna razdoblja, koristili su se različiti termini: upravljanje, rukovođenje i nadzor. S obzirom na različite teritorijalno-političko-društvene prilike problematika upravljanja, rukovođenja i nadzora nad radom školstva i škola prikazana je u vrijeme *Austrijskog Carstva i Austro-Ugarske Monarhije*, od Općeg školskog reda 1774. godine do završetka Prvog svjetskog rata i propasti Austro-Ugarske Monarhije, *između dvaju svjetskih ratova* u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno Kraljevini Jugoslaviji; u *Socijalističkoj Republici Hrvatskoj* te u suvremenoj *Republici Hrvatskoj*.

Autori

UVOD

Školstvo je društveno uvjetovano i društveno određeno. U određenom trenutku društvenog razvoja stvoreni su nužni i potrebni preduvjeti za organiziranje javnog školstva. Najznačajniji preduvjet za organiziranje javnog školstva je pronalazak pisma koji je otvorio mogućnost organiziranja javnog profesionalnog školstva za potrebe određenog društva. Školstvo ne samo što je društveno uvjetovano nego je i društveno određeno. Svako društvo otvara one škole koje će zadovoljiti specifične potrebe određenog društva (Munjiza, 2009).

O prvim oblicima školstva u Hrvatskoj moguće je govoriti od 9. stoljeća. Prve škole u Hrvatskoj vezane su uz crkvene redove, u prvom redu uz crkveni red benediktinaca. Više autora (Srkulj, 1911; Salzer, 1958; Franković, 1958; Kujundžić, 1986; Munjiza, 2006; 2009.) početak crkvenog školstva u Hrvatskoj vežu uz kneza Trpimira (850. – 864.), njegovu darovnicu iz 852. godine i Gottschalka Sakcinskog. Uz interni karakter u svrhu pripremanja budućeg svećeničkog kadra, ove su škole imale i eksterni karakter pa su zbog toga bile i javne. Pored novog svećeničkog kadra u njima se pripremao i službenički državni kadar. Iako su crkvene škole imale i eksterni karakter, one u novim gospodarskim prilikama nisu mogle pripremati kadar za potrebe novog građanskog društva. Iz navedenog razloga novo građansko društvo (obrtnici, trgovci) za svoje potrebe osnivaju novi sustav gradskih škola (često puta i privatnog karaktera). U novoosnovanim gradskim školama uz humanističko obrazovanje, uvođi se obrazovanje i iz realnog područja. Prema Kirinu (1925) javne gradske škole moguće je pratiti od 10. stoljeća. Postoje sigurni podatci da je gradska javna škola djelovala u Dubrovniku od 14. stoljeća (1333.) (Adamović, 1885). Obje navedene vrste škola, crkvene i gradske, nisu poprimile masovniji karakter, ni obveznost, nego su bile dostupne privilegiranim društvenim slojevima.

Zajednička karakteristika prvih crkvenih i gradskih škola je njihova izrazita različitost. U njima nema jedinstvenog nastavnog plana i programa, kao ni vanjske i unutarnje organizacije. Svaka škola uglavnom radi prema vlastitom organizacijskom

modelu, iskustvenoj didaktičko-metodičkoj organizaciji i s izrazito različitim sadržajima poučavanja. Samo kao ilustraciju navodimo kako su franjevci u Brodu na Savi u svom samostanu poučavali mladež bez propisanog nastavnog plana i programa, već prema vlastitom znanju i nahodeњу u čitanju, pisanju, računu, molitvama i ponešto u latinskom jeziku (Cuvaj, 1910, 1.)¹

U opisanim uvjetima nije moguće govoriti o elementima opće organiziranog upravljanja i nadzora. Eventualno je moguće govoriti o određenim elementima upravljanja i nadzora kroz institucije samostanskih gvardijana i svjetovnih upravitelja za svaku pojedinu školu. O obveznom pa time i masovnom školstvu moguće je govoriti tek onda kada država preuzme organizaciju državnog javnog školstva, što je u uvjetima Hrvatske moguće pratiti od prosvjetiteljskih ideja carice Marije Terezije (1740. – 1780.). Marija Terezija potiče otvaranje državnih javnih škola i 1764. godine donosi naredbu da se u sjedištu svake župe ili satnije² otvori javna elementarna škola. Ona u navedenoj naredbi navodi i razloge za otvaranje škola: „za popravak tog još uvijek surovog krajiškog puka i za odgajanje podčasnika za vojnu službu“ (Martinović, 1912, 81). Iz navedenog je vidljivo da se škole otvaraju i za običan puk i da imaju masovni i poluobavezni karakter.³ Nakon navedene naredbe carice Marije Terezije počinje proces otvaranja trivijalnih škola.⁴ Premda je navedene škole otvarala država o njihovom održavanju i plaćama učitelja sudjelovale su i općine. Država je obično učitelju osiguravala godišnju plaću, a općina davanja u naravi: stan, ogrjev i vrt (Munjiza, 1985). Paralelno s otvaranjem državnih škola, država nastoji osigurati upravljački i nadzornički aparat. Kako je školstvo bilo u povojima, nije bilo dovoljno stručnih učitelja niti institucija njihovog stručnog osposobljavanja.⁵ Za zvanje učitelja bilo je dovoljno znati čitati, pisati i elementarni račun. Trivijalne škole bile su uglavnom jednorazredne, što znači da je u njima radio samo jedan učitelj. Iz gore navedenih razloga ni u ovim početnim uvjetima državnog školstva nije moguće govoriti o ozbiljnijem i sustavnijem školskom upravljanju i nadzoru (Munjiza, 2002).

1 Prva godina označava godinu izdanja, druga brojka broj sveska, a treća ukoliko je ima broj stranice ukoliko se radi o citatu.

2 Vojna krajina se u teritorijalnoj organizaciji dijelila na pukovnije i satnije. Satnije su se često puta teritorijalno poklapala s crkvenim župama.

3 Navedene škole bile su na njemačkom jeziku, tako da su ih mogli pohađati samo oni koji su znali njemački jezik i time nisu bile u potpunosti obavezne.

4 Trivijalne škole su početne, elementarne. U pravilu traju dvije godine. U njima se uči čitati, pisati, računati i vjeronauk.

5 Prvi su učitelji uglavnom bili stranci isluženi časnici i dočasnici. Prvi domaći učitelji osposobljavali su se imitacijom. Promatrali su rad iskusnijih učitelja i kasnije ih oponašali.

Prvu funkciju školskog upravljanja i nadzora nad radom učitelja i škola vršili su mjesni svećenici, koji su u to vrijeme bili znatno obrazovaniji od učitelja. Svećenici su raspolagali školskim blagajnama iz kojih su plaćali učitelje i održavali škole. Bilo je dosta svećenika koji nisu bili oduševljeni ovom funkcijom jer im je to bio dodatni posao koji im je oduzimao dosta vremena. Svećenicima je povjeren i stručni nadzor nad radom učitelja. Imali su zadatak da kontroliraju rad učitelja i o svojim nalazima obavijeste satnijsku ili višu upravu. Ilustrativno je takvo zapažanje mjesnog svećenika Ive Radinovića (1761. – 1788.) iz Velike Kopanice o radu mjesnog učitelja Franciska Klucha (1764. – 1775.). Radi se zapravo o tužbi navedenog svećenika o nemarnom radu mjesnog učitelja upućenoj općoj upravi Brodske pukovnije. Ona u službenom obliku glasi:

„Ja sam ga dosta puta opominao i karao, da dicu uči tako u krstjanskom nauku, kako u knjgi, a on njih više na svoj posao natiruje, nego na nauk, oni mu bašču, guske, patke, piliće i puriće čuvati moraju, i ovako se više zadržavaju na rečenom poslu, nego uče, sebi nadinje ordinante.“ (Martinović, 1912, 86-87)

Iz navedene tužbe razvidno je sljedeće: 1. da je mjesni svećenik nadzirao rad učitelja, 2. da je nadzor bio kontinuiran (dosta sam ga puta opominao i karao), 3. da je pregled bio nenajavljen (ja dođem potajno), 4. da su učenici redovito obavljali poslove za učitelje (osigurao ordinante), 5. da su i u tim početnim školama postojali udžbenici (ne uči ih iz njih) te 6. da je svećenik nakon uzastopnih opominjanja nadziranog učitelja tužio pukovnijskoj upravi.

Ova službena tužba značajan je dokument o početnom nadziranju učitelja od strane svećenika o načinu nadzora i poduzetim mjerama (Grginčević, 1885; Martinović, 1912). Sustavno upravljanje školom i nadzor nad radom učitelja moguće je pratiti u kontinuitetu od uvođenja jedinstvenog školskog sustava na području cijelog Austrijskog Carstva, koji je izradio i javno obznanio Ivan Ignjat Felbiger (1724. – 1788.) 1774. godine poznat kao Opći školski red.⁶ Prema njemu sve škole u Austrijskom Carstvu dijelile su se na: trivijalne, glavne i normalne.⁷ Formiranjem jedinstve-

6 Puni originalan naziv glasi *Algemeine Schulordnung für die deutschen Normal-Haupt und Trivialschulen in sämmlentlichen kais. Konigl Erblanden*.

7 Trivijalne škole bile su elementarne i u pravilu dvogodišnje s jednim učiteljem. Glavne škole bile su trogodišnje u njima su radila tri učitelja i nalazile su se u gradovima. Normalne škole bile su četverogodišnje. One su se nalazile u sjedištima pukovnija. U njima su radila četiri učitelja i u njima se osposobljavao novi učiteljski kadar. U svim školama uz učitelje radili su i vjeroučitelji. Čuvaj uz njih navodi i gradske.

nog državnog školskog sustava, uvođenje škola s više učitelja stvoreni su preduvjeti za uvođenjem sustavnog nadzora i upravljanja nad radom škola i učitelja (Cuvaj, 1910).

S obzirom na različite teritorijalno-političko-društvene prilike problematika upravljanja, rukovođenja i nadzora nad radom školstva i škola prikazana je unutar sljedećih razdoblja:

1. *Upravljanje i nadzor nad školstvom i školama u vrijeme Austrijskog Carstva i Austro-Ugarske Monarhije, od Općeg školskog reda 1774. godine do završetka Prvog svjetskog rata i propasti Austro-Ugarske Monarhije.*
2. *Upravljanje i nadzor nad školstvom i školama između dvaju svjetskih ratova u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno Kraljevini Jugoslaviji.*
3. *Upravljanje, rukovođenje i nadzor nad školstvom i školama u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj.*
4. *Upravljanje, rukovođenje i nadzor nad školstvom i školama u Republici Hrvatskoj.*

Upravljanje se određuje kao vođenje poslova, davanje smjera, upućivanje, vođenje prema određenom cilju s unaprijed određenim i zadanim očekivanjima. Upravljanje se obično veže uz kolegijalni organ, a može se realizirati kao: upravno-inspekcijski, stručno-pedagoški, vjerski i materijalno-financijski.

Rukovođenje je prema svojim odrednicama vrlo slično upravljanju. No upravljanje se obično veže uz kolektivne organe, a rukovođenje uz inokosno odgovornu osobu (ravnatelj, upravitelj, direktor). Od inokosno odgovorne osobe očekuje se i traži da je u stanju osigurati i realizirati niz postupaka koji vode do ostvarenja cilja, da je spremna: definirati problem, izvršiti njegovu analizu, razraditi različita rješenja, pronaći najbolja i praktično ih realizirati kroz individualno podijeljene zadatke.

Nadzor se definira kao pažljiva kontrola koga ili čega, kako bi se na temelju uvida (mogućih ograničenja) ponudila bolja rješenja. Ukoliko nadzor ili kontrola nije u službi napretka, tada je nepotreban i nepoželjan i kao takav gubi smisao (Anić, 1998; Enciklopedijski rječnik pedagogije, 1963; Pedagoška enciklopedije, 1989.) Nadzor je prema svojim bitnim oznakama individualan i veže se uz inokosne pojedince. Prema svom karakteru također može biti eksteran i interan; upravno-inspekcijski, stručno-pedagoški, vjerski i materijalno-financijski.

Poslije Drugog svjetskog rata pedagozi i školska praksa prave zaokret u odnosu na dostignuto stanje i traže nova rješenja unutar samoupravnog socijalizma. I u području školskog upravljanja, rukovođenja i nadzora traže se samoupravna rješenja. Poseban je naglasak stavljen na područje učeničkog samoupravljanja, čega u ranijem razdoblju uopće nije bilo. U demokratskoj Republici Hrvatskoj sistem upravljanja i nadzora ima određenih sličnosti s onim prije Drugog svjetskog rata. Uveden je županijski sustav s lokalnom upravom iz čega su formirani i odgovarajući upravni organi, kao i organi školske uprave i nadzora. Ni u suvremenim uvjetima se ne propitkuje školska praksa prije Drugog svjetskog rata, njegova ostvarenja i ograničenja. U rijetkim radovima rasprava se svodi na odnos školskih odbora i izbora ravnatelja i ovlasti ravnatelja u novim društvenim odnosima. Ponekad se čini da se ukupna rasprava svodi na formiranje takvih školskih odbora koji će osigurati izbor predodređenih ravnatelja. Istovremeno školstvo je u permanentnim promjena pa bi iz tog razloga trebalo poznavati prošlost, kako bi bolje razumjeli sadašnjost i planirali budućnost, i kako ne bi više puta pravili iste greške, uvodili kao novo ono što je odavno poznato i bilo priznato. S obzirom na vremenski raspon i različite školske sustave u ovom se radu pretežno analizira upravljanje, rukovođenje i nadzor u obaveznom školstvu Hrvatske.

1. DIO

RAZDOBLJE RANOG
GRAĐANSKOG DRUŠTVA

2. DIO

RAZDOBLJE
SOCIJALISTIČKOG
DRUŠTVA

3. DIO

RAZDOBLJE
RAZVIJENOG
GRAĐANSKOG
DRUŠTVA

9. RJEČNIK

10. BIBLIOGRAFIJA

10. 1. Izvorna i objavljena građa

- (1774.). *Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-Haupt und Trivialschulen in sämtlichen kais.königl. Erblanden* (u tekstu se navodi kao *Opći školski red...*) Cuvaj, 1910., 1., 421-425.
- (1871.). *Zbirka zakonah i naredbah za Vojnu krajinu*. Budim: Državna tiskara.
- (1872. – 1889.). *Zapisnici Mjesnog školskog odbora Velike Kopanice* (Arhiv OŠ Ivan Filopović Velika kopanica – u daljnjem tekstu Arhiv škole).
- (1874.). *Zakon od 14. listopada 1874. ob ustrojstvu pučkih škola i preparandijah za pučko učiteljstvo u Kraljevini Hrvatske i Slavonije*. Službeno izdanje. Zagreb: Narodna tiskara Ljudevita Gaja.
- (1876. - 1889.). *Ispitna izvješća pučke škole Velike Kopanice za I., II., III. i IV. razred* (Arhiv škole)
- (1883. – 1914.). *Službeni glasnik* kr. hrv.-slav.-dal. Zemaljske vlade Odjela za bogoštovlje i nastavu. Zagreb: Tisak Ign. Grantiz i drugi.
- Adamović, V. (1885.). *Građa za istoriju dubrovačke pedagogije*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- (1888.). *Zakon ob uredenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji 1888*. Cuvaj, 1910. 7., 695-719.
- (1764. -1964.). *Spomenica za pučku učionicu u Velikoj Kopanici*. Od 1764. do 1898. godine pisana je kao povijesni pregled, a od 1899. redovito kao ljetopis (Povijesni arhiv Slavonski Brod)
- Cuvaj, A. (1910. – 1913.). *Građa za povijest školstva u Kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih dana do danas*. Drugo dopunjeno i ispravljeno izdanje, knjige 1-11. Zagreb: Naklada kr.hrv.-slav.-dal. Zemaljske vlade Odjela za bogoštovlje i nastavu.
- Srkulj, S. (1911.). *Izvori za hrvatsku povijest*. Zagreb: Naklada piščeva.

- Martinović, I. (1912). *Povijesne crtice o školstvu Brodske pukovnije i Brodskog okružja*. Zagreb: Naklada piščeva.
- (1929). *Zakon o narodnim školama u Kraljevini Jugoslavije od 5. XII. 1929*. Zagreb: Tisak i naklada St. Kugli.
- (1930. -1933.). *Blagajnički dnevnik državne osnovne škole u Maloj Kopanici (Arhiv škole)*
- (1933. -1935.). *Sjednički zapisnici Mjesnog školskog odbora Velike Kopanice (Arhiv škole)*
- Arhiv Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica: pojedinačni dokumenti:
- Aleksić, Petar *Usvajanje, njegovanje i razvijanje tekovina NOB-e i socijalističke revolucije te revolucionarnih tradicija naših naroda i narodnosti u osnovnim školama Općine Slavonski Brod*. Zavod za PPS za područje zajednica Osijek.
- Djelatnost stručno-razvojnih službi u organizacija udruženog rada odgoja i obrazovanja*. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu za područje Zajednica općina Osijek.
- Godišnji plan i program Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica 1990./91.*
- Izmjene i dopune godišnjeg plana i programa Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica 1990./91.*
- Knjiga opaženih mana i nedostataka pedagoško-didaktičke naravi u Jarugama* (područna škola Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica).
- Kontrolna knjiga pregleda u Osnovnoj školi Velika Kapanica 1877. -1945.*
- Nova organizacija Saveza pionira.*
- Plan razvoja Mjesne zajednice Velike Kapanice 1981. -1985.*
- Pravila i programska osnova pionirskog odreda „Ivan Filipović“ Velika Kapanica.*
- Pravila o osnivanju, konstituiranju i načinu rada Zajednice učenike škole.*
- Pravila Učeničke zadruge Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica 1980.*
- Pravilnik o pohvalama i nagradama učenika-zadrugara Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica.*
- Pravilnik o organizaciji rada i vrednovanju rada učenika-zadrugara Osnovna škola „Ivan Filipović“ Velika Kapanica.*

Pregled rada Osnovne škole u Velikoj Kopanici 1945. -1973; 1973. -1984.

Program rada pionirskog odreda „Ivan Filipović“ u 1978./79. školskoj godini.

Program rada Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu za 1981. 782. godinu. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu za područje Zajednice općina Osijek.

Spomenica za pučku učionicu u Velikoj Kopanici 1764. – 1964. (od 1764. do 1898. godine pisana kao povijesni pregled, a od 1898. godine vodi se kao ljetopis)

Spomenica Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica 1964. -1990.

Stručno-pedagoška služba u Osnovnoj školi. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu za područje zajednica Osijek i Samoupravna interesna zajednica odgoja i osnovnog obrazovanja Općine Slavonski Brod.

Struktura godišnjeg plana i programa. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu Zajednica općina Osijek.

Teze za izradu godišnjeg odgojno-obrazovnog plana i programa škole u školskoj godini 1979./80. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu za područje Zajednica općina Osijek.

Teze za izradu godišnjeg odgojno-obrazovnog plana i programa škole u školskoj godini 1981./82. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu za područje Zajednice općina Osijek.

Zajednički elementi za izradu godišnjeg programa rada pionirskih odreda u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj u 1983./84. školskoj godini. Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH.

Zapisnici sa sjednica nastavničkog vijeća Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica 1948. – 1956.; 1956. -1963.; 1964. -1970.; 1971. -1975.; 1976. -1984.; 1985. -1990.

Zapisnici sa sjednica radničkog savjeta Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica 1980. -1983.; 1983. -1987.

Zapisnici sa sjednica razrednih vijeća razredne nastave Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica (nalaze se u dnevnicima rada A i B).

Zapisnici sa sjednica roditeljskih sastanaka Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica (nalaz se u dnevnicima rada A i B)

Zapisnici sa sjednica stručnog aktiva razredne nastave Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapnica 1969.- 1990.

Zapisnici sa sjednica zbora radnika Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kapanica 1980., 1983.; 1983. -. 1987.

Hrvatski školski muzej i arhiv: Dosje učenika (iz ostavštine Ede Vajnaht)

Varžić, Marko (1981.) *Rad ljetne škole u Starom Gradu na otoku Hvaru-analiza*. Zавод за проsvjetно-педagošku службу за područje Zajednica опćина Osijek, подружница Slavonski Brod.

Analizirani objavljeni školski zakoni:

Zakon o obaveznoj sedmogodišnjoj školi. *Narodne novine*, 1946. br. 116.

Zakon o narodnim školama. *Narodne novine*. 1951., br.71.

Zakon o osnovnoj školi. *Narodne novine*. 1959. br. 32.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o osnovnoj školi. *Narodne novine*. 1964. br. 39.

Zakon o osnovnoj školi. *Narodne novine*. 1964. br. 43.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o osnovnom školstvu. *Narodne novine*. 1973. br. 51.

Zakon o osnovnoj školi. *Narodne novine*. 1974. br. 14.

Zakon o osnovnoj školi. *Narodne novine*. 1980. br. 4.

Zakon o odgoju i osnovnom obrazovanju. *Narodne novine*. 1989. br. 42.

Zakon o osnovnom školstvu, *Narodne novine* 59/1990.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o školstvu, *Narodne novine* 27/1993.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu, *Narodne novine* 7/1996.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu, *Narodne novine* 59/2001.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu, *Narodne novine* 114/2001.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu, *Narodne novine* 76/2005.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, *Narodne novine* 87/2008.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, *Narodne novine* 90/2011.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, *Narodne novine* 68/2011.

Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru, *Narodne novine* 73/1997.

Zakon o prosvjetnoj inspekciji, *Narodne novine* 73/1997.

Pravilnik o polaganju stručnog ispita učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu i nastavnika u srednjem školstvu, *Narodne novine* 88/2003.

Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu, *Narodne novine* 20/2005.

Statut Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica. Velika Kopanica: Osnovna škola „Ivan Filipović“ 2019.

10. 2. Literatura:

1. (1849). *Znanost odhranjivanja za porabu učiteljskih sjemeništah*. Budim: Štamparija kraljevskog sveučilišta.
2. (1960). *Međunarodni politički leksikon*. Zagreb: Novinarsko izdavačko poduzeće.
3. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
5. (1964). *Komuna Slavonski Brod 1957. -1963*. Slavonski brod.
6. (1973). *Općina Slavonski Brod 1967. -1973*. Slavonski Brod.
7. (1989). *Pedagoška enciklopedija*. Zagreb i drugi: Školska knjiga i drugi.
8. (1989). *Pedagoška enciklopedija 1 i 2*. Zagreb i ostali: Školska knjiga i ostali.
9. (1992). *Popis stanovništva 1991.narodnosni sustav stanovništva Hrvatske po naseljima* Zagreb: Republički zavod za statistiku.
10. Anić, V. (1989). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Treće prošireno izdanje. Zagreb: Novi liber.
11. Barić, N. (1983). Uloga prosvjetno-pedagoške službe u permanentnom obrazovanju nastavnika. *Pedagoški rad*, br. 3-4., 135 – 141.
12. Basariček, S. (1882). *Pedagogija I. - Uzgojoslovje*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
13. Biljan, M. (1901). Mjesni školski nadzornici. *Napredak*. XLII., (10), 156 - 159.
14. Bognar, L. (1984). Osnovne karakteristike i rezultati primjene osječkog modela rada s prvim razredom, *Život i škola*, 2(33), 187-198.
15. Bognar, L. (2001). *Metodika odgoja*. Osijek: Pedagoški fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
16. Bognar, L. i Dubovicki, S. (2012). Emotions in the Teaching Process. *Croatian Journal of Education*, 14(1), 135-153.
17. Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
18. Cindrić, M. (1995.) *Profesija učitelja u svijetu i u Hrvatskoj*. Velika Gorica-Zagreb: Persona.

19. Dominiković, V. (1902). Uprava i nadzor škole. *Napredak*. XLIII., (26), 415 – 417; (27), 428 – 429; (28), 444 – 446; (29), 463 – 466, (30), 477 – 479, (31), 492 – 494; (32), 507 -510, (33), 523 -526.
20. Drača, N. (1975). Uloga direktora u organiziranju upravljanja školom. *Život i škola*, br. 7 – 8., 351 -359.
21. Drača, N. (1975). Uloga direktora u stručnim organima škole. *Život i škola*. Br. 5 – 6., 242 – 248.
22. Dubovicki, S. (2016). *Kreativnost u sveučilišnoj nastavi*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
23. Dubovicki, S. (2020). Do We Focus on the Positive Future in Higher Education? U A. Peko, M. Ivanuš Grmek, J. Delcheva Dizarevikj (ur.), *Didactic challenges III: didactic retrospective and perspective - Where/how do we go from here?: conference proceedings* (str. 78-91). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
24. Dubovicki, S. i Munjiza, E. (2021a). The Personality of Educators in the Education for Interculturalism in Historical Context and Continuity. U V, Mlinarević; M. Brust Nemet i J. Husanović Pehar (ur.) *Intercultural Education: Conference Proceedings* (str. 42-61). Osijek: Faculty of Education; Croatian Academy of Sciences and Arts, the Centar for Scientific Work in Vinkovci.
25. Dubovicki, S., Munjiza, E. (2021b). Management and Supervision in Croatian School Education in the Historical Context and Continuity. *Croatian Journal of Education*, 23(4), 989-1041. <https://doi.org/10.15516/cje.v23i4.4267>
26. Dubovicki, S. i Munjiza, E. (2022). Izbori ravnatelja u obaveznom školstvu Hrvatske između stručnosti i podobnosti (povijesni pregledi između 1871. i 2021. godine). *Nova prisutnost*, 20(2), 403-416. <https://doi.org/10.31192/np.20.2.12>
27. Franković, D. (1958). *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Pedagoško-knjževni zbor.
28. Grginčević, F. (1885). Nadzor pučkog školstva u bivšoj Krajini. *Napredak*, XXVI., (1), 11 – 15.
29. Hitrec, S, Bilankov, M. (2005.) Komunikacija i stilovi upravljanja srednjoškolskih profesora. *Napredak*, 146 (2), 193-205.

30. Ilijašević, S. (1850). *Obuka malenih ili katechetika za porabu svećenikah, učiteljah i svih prijatelja mladog naraštaja*. Zagreb: Tiskara dr. Ljuevita Gaja.
31. Ivanković, J. (1979). Prosvjetna inspekcija u Socijalističkoj republici Hrvatskoj. *Pedagoški rad*, br. 9-10, 427-437.
32. Ivanković, J. (1981). Novi zakon o prosvjetnoj inspekciji u Socijalističkoj Republici Hrvatskoj. *Pedagoški rad*, br. 3 – 4., 151 – 158.
33. Ivanković, J. (1981). Poslovodni organ u organizacijama udruženog rada odgoja i osnovnog obrazovanja. *Pedagoški rad*, br. 5 – 6., 268 -278.
34. Jurić, V. (1993). Školska i razredno-nastavna klima. U B. Drandić (ur.), *Priručnik za ravnatelje odgojno-obrazovnih ustanova*. Zagreb: Znamen.
35. Jurić, V. (1995). Zadovoljstvo obitelji školom. *Društvena istraživanja*, 4(18+19), 641-655.
36. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
37. Katić, D. (1906). Tko da upravlja pučkom školom? *Napredak*, XLVII., (26), 407- 410.
38. Kirin, J. (1925). Razvitak pučkog učiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji. *Učitelj*, V(1-12), 23 – 74.
39. Klobučar, J. (1879). Školski odbori i njihovo djelovanje. *Napredak*, XX., (6), 81 -84; (7), 97 – 99.
40. Kobola, A. (1968). Služba školskog pedagoga u osnovnim školama. *Pedagoški rad*, br. 5 – 6., 225 – 235.
41. Kolak, A. (2006). Suradnja roditelja i škole. *Pedagogijska istraživanja*, 3(2), 123-138.
42. Korčmaroš, M. (1989). Razvojno-pedagoška služba u funkciji unapređivanja nastave. *Život i škola*, br. 1., 18 – 29.
43. Kovač, V. i Buchberger, I. (2013). Suradnja škola i vanjskih dionika. *Sociologija i prostor*, 51(3 (197)), 523-545. <https://doi.org/10.5673/sip.51.3.5>
44. Kragulj, S. (2007). Mjesto i uloga pedagoga u uvođenju, provođenju i vrednovanju HNOS-a. *Diplomski rad*. Osijek: Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

45. Kragulj, S. (2011). Odgojno-obrazovna klima u sveučilišnoj nastavi. *Život i škola*, 57(25), 35-60.
46. Kujundžić, N. (1986). Razvoj pedagogije u Hrvatskoj. U H. Vrgoč (ur.), *Pedagogija i hrvatsko školstvo* (str. 24-30). Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
47. Lavoger, V. (1906). Kotarski školski odbori. *Napredak*. XLVII., (9), 135 – 139; (21), 327 – 329.
48. Lavrnić, I. (1977). Mjesto, uloga i zadaci nove prosvjetno-pedagoške službe. *Život i škola*, br. 1 – 2., 1 – 5.
49. Leko, J. (1954). Društveno upravljanje u školama. *Pedagoški rad*, br. 2., 65 – 75.
50. Lončar, R. (1907). Kotarski školski nadzornici. *Napredak*. XLVIII., (21), 324 – 327.
51. Makarenko, A. S. (1947). *Pedagoška poema*. Beograd: Kultura.
52. Maleš, D. (1996). Od nijeme potpore do partnerstva između obitelji i škole. *Društvena istraživanja*, 5(21), 75-88.
53. Malić, J. (1971). *Upravljanje i rukovođenje školom*. Zagreb: Školska knjiga.
54. Malić, J.; Mužić, V. (1986). *Pedagogija*. V izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
55. Matasović, A. ; Munjiza, E. ; Vukovac, I. (1997.) *Učenička zadruga osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica 1957.- 1997*. Velika Kopanica: Osnovna škola „Ivan Filipović.
56. Matasović, A., Munjiza, E., Vukovac, I. (1997). *Učenička zadruga Osnovne škole „Ivan Filipović“ Velika Kopanica 1957. -1997*. Velika Kopanica: Osnovna škola „Ivan Filipović“ Velika Kopanica.
57. Miljević - Riđički, R., Pahić, T. i Vizek Vidović, V. (2011). Suradnja roditelja i škole u Hrvatskoj: sličnosti i razlike urbanih i ruralnih sredina. *Sociologija i prostor*, 49(2 (190)), 165-184. <https://doi.org/10.5673/sip.49.2.3>
58. Mlinarević, V. i Brust Nemet, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Učiteljski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
59. Munjiza, E. (1982). Stručno usavršavanje učitelja kroz učiteljska društva. *Život i škola*. XXXI., (3), 367 – 371.

60. Munjiza, E. (1985). *Osnovna škola „Ivan Filipović“ u Velikoj Kopanici 1764.-1984.* Zagreb: Školska knjiga, Osnovna škola „Ivan Filipović“ Velika Kopanica i SIZ odgoja i osnovnog obrazovanja općine Slavonski Brod.
61. Munjiza, E. (2002a). Osposobljavanje za učiteljsku službu u Hrvatskoj prije utemeljenja učiteljskih škola. *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu*, Vol. 4 (1), 37 – 41.
62. Munjiza, E. (2002b). Stručno usavršavanje hrvatskih učitelja u XIX. i na početku XX. stoljeća (uz 100.-tu godišnjicu učiteljskog društva „Ivan Filipović“ u Velikoj Kopanici. *Napredak*, 143, (1), 90 – 97.
63. Munjiza, E. (2003). Uloga pedagoške periodike u permanentnom usavršavanju učitelja-analiza stanja u Hrvatskoj između 1860. i 1918. godine. U: H. Vrgoč (ur.), *Odgoj obrazovanje i pedagogija u razvitku hrvatskog društva*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, 282 – 288.
64. Munjiza, E. (2004a). Učiteljsko društvo za grad Brod i brodski kotar. *Anali za povijest odgoja*. (3), 183.-197.
65. Munjiza, E. (2004b). Utemeljenje permanentnog stručnog usavršavanja učitelja, uz 130.-tu godišnjicu Druge opće učiteljske skupštine u Petrinji 1874. *Napredak*. 145(1), 45 - 52.
66. Munjiza, E. (2005). Uloga kotarskih učiteljskih društava u permanentnom stručnom usavršavanju učitelja. U N. Tataković (ur.), *Interaktivna komunikacija u nastavi i odgojnim djelatnostima* (str. 365-378). Pula: Visoka učiteljska škola.
67. Munjiza, E. (2006). Počeci hrvatskog školstva i njegova teorija. *Anali za povijest odgoja* (5), 45 – 63.
68. Munjiza, E. (2009.). *Povijest hrvatskog školstva i pedagogije*. Osijek: Sveučilište Josip Juraj Strossmayer Filozofski fakultet i Hrvatski-pedagoško književni zbor podružnica Slavonski Brod.
69. Munjiza, E. (2020). Diferencirano i reducirano obrazovanje djevojčica u obaveznom školstvu Hrvatske druge polovine XIX. stoljeća. U A. Peko; M. Ivanuš Grmek i J. Delcheva Dizdarevikj (ur.), *Didactic challenges III: didactic retrospective and perspective - Where/how do we go from here?: conference proceedings* (str. 45-67). Osijek: Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education.

70. Munjiza, E. i Lukaš, M. (2007). Cjeloživotno obrazovanje učitelja između prošlosti i sadašnjosti s pogledom na budućnost. U V. Previšić, N. N. Šoljan i N. Hrvatić (ur.), *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja, svezak 2* (str. 456–464). Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
71. Munjiza, E.; Lukaš, M. (2006). Pedagoško-psihološko osposobljavanje učitelja u visokoškolskim ustanovama. *Odgojne znanosti*. Vol 8. (2), 361 -383.
72. Munjiza, E.; Skender, B. (2016). Razvijenost čitalačke sposobnosti-komparativna analiza 1985./86.-2011/12. *Život i škola*, 62(2), 239 – 252.
73. Munjiza, E; Peko, A, Dubovicki, S. (2016). *Paradoks (pre)opterećenosti učenika osnovne škole*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
74. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
75. N. (1875). Općinski ili mjesni školski odbori. *Napredak*. XVI., (13), 201 – 202.
76. Novotny, S. (1867). *Gojitba ili obća učba, učevna knjiga za kraljevska učilišta u našoj domovini*. Beč: Cesarsko-kraljevska naklada školskih knjiga.
77. Pataki, S. (1949). *Uvod u opću pedagogiju*. II. Izdanje. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
78. Pataki, S. (1953). *Opća pedagogija*. IV izdanje. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
79. Pavletić, V. (ur.) (1968). *Pedagogija I, II*. Zagreb: Matica hrvatska.
80. Pleše, M. (1901). Stručni nadzor škola. *Napredak*. XLII., (22), 345 – 349.
81. Poljak, V. (1988). *Povijesna analiza unutarnje reforme osnovne škole*. Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja OOUR Pedagoške znanosti Filozofski fakultet Zagreb.
82. *Popis stanovništva Republike Hrvatske 1991*. Zagreb: Republički zavod za statistiku.
83. Puškar, S. (2006.) *Hrvatsko školstvo-zakoni, pravilnici, komentari, kolektivni ugovori*. Zagreb: Školska knjiga.
84. Raić, V. (1977). Nova organizacija pedagoško-prosvjetne službe. *Pedagoški rad*, br. 9 – 10., 562 – 567.

85. Ratković, B. (1965). Funkcija direktora osnovne škole u svjetlu novog zakona. *Život i škola*, br. 3 – 4., 114 – 129.
86. Rečanović, D. (1906). Kotarski školski odbori. *Napredak*, XLVII., (16), 248 – 251.
87. Rot, N. (1972). *Osnovi socijalne psihologije-socijalizacija*. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika i nastavnih sredstava.
88. Sačer, J. (1888). Autonomija občinskih školskih odbora. *Napredak*, XXIX.(8), 122 – 124.
89. Sačer, J. (1901). Kontrolna knjiga. *Napredak*., XLII.(37), 593 – 597.
90. Salzer, O. (1958). *Povijest naroda Jugoslavije do 1526*. Zagreb: Školska knjiga.
91. Sekulić-Majurec, A. (1988). Djeca s teškoćama u razvoju u vrtiću i školi. Zagreb: Školska knjiga.
92. Sekulić-Majurec, A. (1993). Učenici s teškoćama u razvoju. U B. Drandić (ur.) *Priručnik za ravnatelje odgojno-obrazovnih ustanova* (str. 385-399). Zagreb: Znamen.
93. Silov, M. (1987). Stručno-razvojna i pedagoška djelatnost. *Život i škola* br. 36 (1), 19-30.
94. Silov, M. (1987). Stručno-pedagoška služba i razvojna djelatnost. *Život i škola*, br. 1., 19 – 30.
95. Staničić, S. (1991). Ravnatelj pedagoški voditelj škole. *Napredak* Vol. 132. (4), 446-454.
96. Staničić, S. (1994). Uloga ravnatelja u svjetlu promjena hrvatskog školstva. *Napredak*, 135(4), 385-394.
97. Staničić, S.; Drandić, B. (1999). *Školski priručnik 1999./2000*. Zagreb: Znamen.
98. Strugar, V. (2002). *konceptija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.
99. Svilokos, B. (1954). Dosadašnji rad i iskustva u upravljanju školom. *Pedagoški rad*, 7., 369 -375.
100. Šiljković, Ž., Rajić, V. i Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti*, 9(2), 113-145.

101. Šimleša, P. (ur.) (1971). *Pedagogija*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
102. Školnik (1898). Mjesni školski nadzornici i ravnajući učitelji protivnici. *Napredak*, XXXIX(42), 660 -661.
103. Štiglic, M. (1889). *Pedagogika ili uzgojoslovje*. Zagreb: Tiskara Schulz i Kralj.
104. Štiglic, M. (1893). *Povijest pedagogike*. Zagreb: Nakladom kraljevske sveučilišne naklade Fr. Supan.
105. Šuvar, S. (1977). *Škola i tvornica*. Zagreb: Školska knjiga.
106. Tavas, D. i Bilač, S. (2011). SCHOOL WEBSITES: A POSSIBILITY OF COOPERATION WITH PARENTS?. *Metodički obzori*, 6(2(12)), 23-33. <https://doi.org/10.32728/mo.06.2.2011.02>
107. Tokić, R. (2020). Participativna uloga roditelja u aktivnostima škole. *Napredak*, 161 (1-2), 105-122.
108. Tončić, R. (1965). Što očekujemo od razrednog starješine. *Život i škola*, br. 1 – 2., 34 – 40.
109. Tot, D. i Klapan, A. (2008). Ciljevi stalnoga stručnog usavršavanja: mišljenja učitelja. *Pedagogijska istraživanja*, 5(1), 60-69.
110. Trstenjak, D. (1879). Mjesnim školskim nadzornicima valja ovlasti suziti. *Napredak*, XX(29), 457 – 460.
111. Turić, J. (1898). Mjesni školski nadzornik. *Napredak*, XXXIX., (23), 357 – 358.
112. Turić, J. (1906). *Nauka o gojencu i odgoji*. Petrinja: Knjigotisak Dragutina Benka.
113. Turić, J. (1907). *Povijest uzgoja i nauke o uzgoju*. Zagreb: Tiskara C. Albrechta.
114. Varga, R.; Peko, A.; Vrcan, D. (2016). Uloga ravnatelja u koncepciji promjena odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske. *Život i škola* Vol. 62 (1), 39 – 50
115. Vizek Vidović, V. (2005). *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: Višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
116. Vrbanović, L. (1879). *Obćinski školski odbori*. *Napredak*, XX., (19): 289 – 296.

117. Vrgoč, H. (1978). Samoupravna organizacija u djelatnosti odgoja i obrazovanja. *Pedagoški rad*, br. 7 – 8., 301 – 308.
118. Vrgoč, H. (1990). Konceptija osnovne organizacije rada i financiranja Zavoda za unapređivanje odgoja i obrazovanja SR Hrvatske. *Pedagoški rad*, br.1., 115 – 122.
119. Vrgoč, H. (2001.) *Ustroj školstva Republike Hrvatske*. Radni materijal. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.
120. Vujčić, L. (2007). Kultura odgojno–obrazovne ustanove i stručno usavršavanje učitelja. *Magistra Iadertina*, 2(2), 91-106.
121. Vukasović, A. (1990). *Pedagogija*. Zagreb: „Zagreb“ radna organizacija za grafičku djelatnost.
122. Winkel, R. (1996). *Djeca koju je teško odgajati*. Zagreb: Educa.

BILJEŠKE O AUTORIMA

Izv. prof. dr. sc. Emerik Munjiza rođen je 9. ožujka 1945. godine u Ljubitovici u tadašnjoj općini Trogir, a sadašnjoj općini Seget Donji. Na Pedagoškoj akademiji u Slavonском Brodu završio je studij hrvatskog jezika i povijesti 1966. godine, a studij pedagogije završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1981. godine. Na istom je fakultetu magistrirao 1984. godine i doktorirao 1991. godine.

U osnovnoj školi „Ivan Filipović“ u Velikoj Kopanici radio je između 1964. i 2000. godine na radnim mjestima: nastavnika hrvatskog jezika i povijesti, školskog pedagoga, ravnatelja i školskog knjižničara. Član Predsjedništva Hrvatskog pedagoško-književnog zbora bio je između 1988. i 1990. godine. Na Pedagoškom fakultetu koji se kasnije transformira u Filozofski fakultet radio je od 2005. u svojstvu vanjskoga suradnika, a potom i profesora koji je tu predavao do umirovljenja 2010. godine. Za svoj stručno-znanstveni i društveni rad dobio je više značajnih priznanja i nagrada: Općinska nagrada Slavenskog Broda Franje Marinića za doprinos u unapređivanju školstva 1988. godine, Državnu nagradu Ivan Filipović za doprinos na unapređivanju školstva i pedagogije 1993. godine, Priznanje za izniman doprinos u razvoju tehničke kulture Republike Hrvatske povodom 50-te obljetnice rada Hrvatske zajednice tehničke kulture 1996. godine.

Izv. prof. dr. sc. Snježana Dubovicki (rođ. Kragulj), rođena je 1984. godine u Osijeku. Osnovnu školu završila je u Otoku, a srednju gimnaziju u Vinkovcima. 2007. godine diplomirala je pedagogiju i hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Osijeku. 2013. godine doktorirala je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu s temom „Povezanost kurikuluma učiteljskoga studija i razvoja kreativnosti studenata“. 2015. godine izabrana je u znanstveno-nastavno zvanje docentice, a 2021. u znanstveno-nastavno zvanje izvanredne profesorice. Na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku radi od 1. prosinca 2008. godine. Na tom Fakultetu sudjeluje u izvedbi nastave više pedagoško-didaktičkih i metodoloških kolegija. Objavila je sveučilišni udžbenik, tri znanstvene monografije te brojne znanstvene i stručne radove. Izlagala je na međunarodnim znanstvenim i stručnim konferencijama u Hrvatskoj i inozemstvu (Japan, Ujedinjeni Arapski Emirati, Italija, Portugal, Mađarska, Slovenija, Sjeverna Makedonija, Srbija, Bosna i Hercegovina). Članica je Hrvatskog pedagoškog društva (HPD) i Hrvatskog andragoškog društva (HDA). Voditeljica je poslijediplomskog specijalističkog studija Vođenje i upravljanje odgojno-obrazovnim ustanovama. Od listopada 2018. godine na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku obnaša dužnost prodekanice za razvojno-stručni rad.